

УДК 576.895.122

Н.М. Гордій¹, Ю.В. Канарський²

**ФАУНА ДЕННИХ МЕТЕЛИКІВ (*LEPIDOPTERA, DIURNA*)
НПП “ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ”**

Гордій Н.М., Канарський Ю.В. Фауна дневных бабочек (*Lepidoptera, Diurna*) НПП "Подольские Толтры" // Науч. зап. Гос. природоведч. музея. – Львов, 2004. – 20. – С. 139-148.

Приведены предварительные результаты исследований фауны дневных бабочек национального природного парка «Подольские Толтры» (Хмельницкая область), список видового состава которой на сегодняшний день насчитывает 105 видов. Показано, что обладая значительным региональным своеобразием, видовой состав дневных бабочек парка изучен пока недостаточно, что предполагает возможность интересных фаунистических находок.

Hordiy, N., Kanarsky, Y. Fauna of butterflies (*Lepidoptera, Diurna*) of the “Podil’ski Tovtry” NNP // Proc. of the State Nat. Hist. Museum. – Lviv, 2004. – 20. – P. 139-148.

The preliminary results on investigation the butterfly fauna of “Podil’ski Tovtry” National Nature Park (Khmel’nytsky region) is given with the list that recently numbered 105 species. It is shown, that featured with considerable regional originality, the butterfly species composition of the park is studied still insufficiently, that assumes an opportunity for further interesting faunistic finds.

Національний природний парк “Подільські Товтри” розташований у південно-західній частині Хмельницької області й займає площу понад 260 тис. га. Його природними межами на заході та півдні є річки Збруч і Дністер, а на півночі та сході – рифове Товтрове пасмо міоценового віку. Територія парку в основному знаходиться в межах фізико-географічного району Кам’янецького Придністров’я, для якого характерні: значна абсолютна висота поверхні, що сягає в середньому 350 м н.р.м.; поєднання плоских межиріч з глибокими каньйоноподібними долинами Дністра та його лівих приток; абсолютне переважання в ґрунтовому покриві малогумусових, місцями вилугованих чорноземів при підпорядкованому значенні сірих опідзолених ґрунтів; незначне поширення природних лук, серед яких переважають суходільні типи та майже відсутні заплавні; невелика площа лісів [5, 6]. Масиви дубових, грабово-дубових та похідних на їх місці грабових лісів зосереджені головним чином на схилах Товтрового пасма і в річкових долинах. Порівняно з іншими заповідниками і національними парками Волино-Поділля, тут найкраще представлені угруповання чагарниково-, лучно- та наскельно-степової рослинності, які поширені в основному на крутосхилах Товтр і “стінках” річкових долин і сформовані на дерново-карбонатних рендзинах та виходах карбонатних порід.

Першою працею, присвяченою дослідженням фауни околиць Кам’янець-Подільського, тобто території сучасного НПП “Подільські Товтри”, була робота Густава Бельке, опублікована у Варшаві в 1859 році [8]. З 1902 по 1910 р. вивченням лускокрилих Подільської губернії займався А.Н. Тушин. Він заклав колекцію метеликів, каталог якої був опублікований у “Записках товариства Подільських природодослідників і любителів природи” [7]. У 1960-80-х рр. на території Кам’янець-Подільського району працювали ентомологи Л.А. Лясота і Г.І. Ференц.

Основна частина колекцій, зібраних ними в даному районі, знаходиться в Хмельницькому краєзнавчому музеї.

Таким чином, дослідження лелідоптерофауни проводили лише у 19-му – на початку 20-го століть, а також впродовж 1960-80-х років. З моменту створення НПП “Подільські Товтри” вивчення фауни метеликів тут практично не проводили.

Матеріал і методика досліджень

З метою з’ясування видового складу фауни денних метеликів парку нами були опрацьовані й критично проаналізовані каталоги колекцій Л.А. Лясоти та Г.І. Ференца, котрі зберігаються в Хмельницькому краєзнавчому музеї. Крім того, у 2004 р. були проведені польові дослідження в ряді пунктів на території НПП, зокрема в околицях с. Вербка (урочища “Чотири кавалери” і Лиса гора, Товтрове пасмо), с. Цвиклівці (каньйон р. Смотрич), с. Устя, с. Субич і урочищі Бакота (каньйон Дністра), с. Демшин і с. Китайгород (долина р. Тернави), урочищі Совий яр (долина р. Студениці).

Результати досліджень лягли в основу попереднього списку фауни денних метеликів НПП “Подільські Товтри”. Після повної назви кожного виду в списку подаємо його ареалогічну (тип ареалу) та (через тире) екологічну характеристику (екологічну групу). Типи ареалів наводимо в основному в трактуванні Г. де Латтіна згідно з [9] і на підставі аналізу карт поширення окремих видів [10, 11]: СК – субкосмополітний, Г – голарктичний, ТП – транспалеарктичний, ЗП – західнопалеарктичний, ЄС – європейсько-сибірський, Є – європейський, СМ – середземноморський, СП – середземноморсько-понтійський, ПА – балканопередньоазійський; екологічні групи – згідно з прийнятою в [2] схемою: У – убіквісти (евритопні види), М1 – мезофільні сільвопратиколи (лісо-лучні види), М2 – мезофільні сільвіколи (лісові види), Х1 – ксерофільні пратиколи (степові види), Х2 – ксерофільні сільвопратиколи (лісостепові види), Н – гігрофіли (лучно-болотні види), Т – тирфофіли (торфово-болотні види), НХ – гігро-ксерофіли (лучно-болотно-степові види), АМ – мезофільні монтиколи (гірські лісо-лучні види), АХ – ксерофільні монтиколи (гірські степові види).

Анотований список фауни денних метеликів НПП “Подільські Товтри”

Родина *PAPILIONIDAE* Leach, 1815

1. *Parnassius mnemosyne* Linnaeus, 1758

ЗП-М1: ур. Панівецька дача (1968); с. Довжок (6.05.1981).

2. *Zerynthia polyxena* Denis & Schiffermueller, 1775

СП-НХ: Кам’янець-Подільський р-н (20.05.1969, 20.04.1970); с. Цибулівка (30.04.1970).

3. *Iphiclides podalirius* Linnaeus, 1758

ЗП-Х2: с. Руда (18.06.1981); с. Цвиклівці (17.07.2004); с.Субич (18.07.2004).

4. *Papilio machaon* Linnaeus, 1758

ТП-У: м. Кам’янець-Подільський (19.08.1965, 16.07.1981); с. Довжок (16.07.1981).

Родина *PIERIDAE* Duponchel, 1832

5. *Leptidea sinapis* Linnaeus, 1758

ЗП-М1: с. Панівці (1.05.1968); ур. Совий яр (16.07.2004).

- 6. *Aporia crataegi*** Linnaeus, 1758
ТП–М1: м. Кам'янець-Подільський (8.05.1968).
- 7. *Pieris brassicae*** Linnaeus, 1758
ЗП–У: с. Довжок (6.06.1969, 17.08.1979).
- 8. *Pieris rapae*** Linnaeus, 1758
СК–У: м. Кам'янець-Подільський (1969); с. Довжок (7.07.1979)..
- 9. *Pieris napi*** Linnaeus, 1758
ТП–У: м. Кам'янець-Подільський (4.04.1968); с. Пудлівці (18.04.1968).
- 10. *Pontia edusa*** Fabricius, 1776 [= *daplidice* auct., nec Linnaeus, 1758]
ТП–У: с. Довжок (15.05.1968); ур. Бакота (16.07.2004); с. Цвклівці (17.07.2004); с. Устя (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
- 11. *Anthocharis cardamines*** Linnaeus, 1758
ТП–М1: м. Кам'янець-Подільський (22.05.1969); с. Довжок (5.05.1979).
- 12. *Colias hyale*** Linnaeus, 1758
ЄС–У: с. Зінківці (16.08.1969); ур. Бакота (16.07.2004); ур. Совий яр (16.07.2004); с. Устя (17.07.2004).
- 13. *Colias alfacariensis*** Berger, 1948 [= *australis* Verity, 1913]
ЗП–Х1: с. Цвклівці (17.07.2004); с. Устя (17.07.2004); с. Китайгород (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
- 14. *Colias croceus*** Fourcroy, 1785
ЗП–У: Кам'янець-Подільський р-н (4.08.1968).
- 15. *Colias myrmidone*** Esper, 1781
Є–Х2: Кам'янець-Подільський р-н (4.08.1969).
- 16. *Colias chrysotheme*** Esper, 1781
ЄС–Х1: с. Зубрівка (11.06.1968).
- 17. *Colias erate*** Esper, 1804
ЄС–Х1: Кам'янець-Подільський р-н (10.09.1961).
- 18. *Gonepteryx rhamni*** Linnaeus, 1758
ЗП–М1: с. Колубаївці (29.03.1968); с. Довжок (5.06.1979).

Родина *LYCAENIDAE* Leach, 1815

- 19. *Lycaena helle*** Denis et Schiffermueller, 1775
ЄС–Н: ур. Совий яр (24.06.1966).
- 20. *Lycaena phlaeas*** Linnaeus, 1761
Г–У: Кам'янець-Подільський р-н (1966, 1967); с. Довжок (7.08.1967).
- 21. *Lycaena dispar*** Haworth, 1803
ЄС–Н: Кам'янець-Подільський р-н (1961–1969); ур. Совий яр (20.06.1965); заплава р. Смотрич (28.07.2001).
- 22. *Lycaena thersamon*** Esper, 1784
СП–Х1: ур. Совий яр (1966); Кам'янець-Подільський р-н (1967).
- 23. *Lycaena tityrus*** Poda, 1761
ЗП–М1: Кам'янець-Подільський р-н (1964, 1968); с. Довжок Кам'янець-Подільського р-ну (1968);
- 24. *Lycaena alciphron*** Rottemburg, 1775
ЗП–НХ: Кам'янець-Подільський р-н (1960).
- 25. *Lycaena hippothoe*** Linnaeus, 1761
ЄС–Н: ур. Совий яр (1965); Кам'янець-Подільський р-н (1966).
- 26. *Thecla betulae*** Linnaeus, 1758
ТП–М2: Кам'янець-Подільський р-н (1966, 1969); м. Кам'янець-Подільський (1.10.1969).

- 27. *Quercusia quercus*** Linnaeus, 1758
ЗП–М2: с. Зіньківці (1968); с. Ходоровці (6.07.1969); Кам'янець-Подільський р-н (1969).
- 28. *Satyrium pruni*** Linnaeus, 1758
ТП–М2: Кам'янець-Подільський р-н (1968); с. Суржинці (5.07.1967); с. Довжок (5.06.1968).
- 29. *Satyrium w-album*** Knoch, 1784
ТП–М2: с. Довжок (1949); Кам'янець-Подільський р-н (1968).
- 30. *Satyrium spini*** Denis et Schiffermueller, 1775
ЗП–Х2: с. Зіньківці (1968); ур. Бакота (16.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
- 31. *Cupido minimus*** Fuessly, 1775
ТП–Х1: Кам'янець-Подільський р-н (1966, 1968); с. Довжок (10.05.1968).
–. (*Cupido lorquinii* Herrich-Schaeffer, 1847)
Очевидна помилка у визначенні; екземпляр може відноситися до виду *C. osiris* Meigen, 1829 або *C. argiades*; ур. Совий яр (1968).
- 32. *Cupido argiades*** Pallas, 1771
ТП–М1: ур. Бакота (16.07.2004); ур. Совий яр (16.07.2004).
- 33. *Cupido decoloratus*** Staudinger, 1886
СП–Х2: ур. Бакота (16.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
–. (*Zizeeria knysna* Trimen, 1862)
Очевидна помилка у визначенні: ур. Совий яр (1966); Кам'янець-Подільський р-н (1967).
- 34. *Celastrina argiolus*** Linnaeus, 1758
Г–М2: ур. Совий яр (1966); ур. Бакота (16.07.2004).
- 35. *Pseudophilotes vicrama*** Moore, 1865 [= *baton* auct., nec Bergstraesser, 1779]
СП–Х1: с. Цибулівка (3.05.1970); с. Довжок (1968); Кам'янець-Подільський р-н (1970); с. Вербка (15.07.2004).
- 36. *Scoliantides orion*** Pallas, 1771
ТП–Х1: с. Зубрівка (12.05.1968).
- 37. *Glaucopsyche alexis*** Poda, 1761
ТП–Х2: ур. Бакота (16.07.2004).
- 38. *Maculinea arion*** Linnaeus, 1758
ТП–Х1: Кам'янець-Подільський р-н (1968, 1969, 1970, 1981); с. Довжок (25.06.1981, 6.07.1981).
- 39. *Maculinea nausithous*** Bergstraesser, 1779
ЗП–НХ: ур. Совий яр (18.06.1968).
- 40. *Plebejus argus*** Linnaeus, 1758
ТП–Х1: с. Зіньківці (1968); с. Устя (17.07.2004).
- 41. *Plebejus idas*** Linnaeus, 1761
Г–Х2: с. Суржинці (1966); Кам'янець-Подільський р-н (1966–1969).
–. (*Kretania psylorita* Freyer, 1845)
Очевидна помилка у визначенні; с. Зубрівка (1968).
–. (*Freyeria trochylus* Freyer, 1844)
Очевидна помилка у визначенні; Кам'янець-Подільський р-н (1970).
- 42. *Aricia agestis*** Denis et Schiffermueller, 1775
ТП–Х1: с. Суржинці (5.07.1966).
- (43). *Aricia allous*** Geyer, 1837 [= *inhonora* Jachontov, 1909]
ЗП–АХ: Кам'янець-Подільський р-н (1970).
–. (*Aricia cramera* Eschscholtz, 1821)
Очевидна помилка у визначенні; вірогідно яскрава індивідуальна форма *A. agestis*; с. Довжок (1947), Кам'янець-Подільський р-н (1968).
- 44. *Aricia eumedon*** Esper, 1780
ТП–НХ: м. Кам'янець-Подільський (3.06.1969); Кам'янець-Подільський р-н (1966–1969).

(45). *Aricia anteros* Freyer, 1839

ПА–АХ: м. Кам'янець-Подільський (1966); с. Довжок (25.06.1981).

(46). *Vacciniina optilete* Knosh, 1782

Г–Т: ур. Совий яр (4.07.1966); Кам'янець-Подільський р-н (1968, 1969).

47. *Cyaniris semiargus* Rottenburg, 1775

ТП–М1: с. Зубрівка (1968).

–. (*Cyaniris helena* Staudinger, 1862)Очевидна помилка у визначенні; вірогідно аномальна форма *C. semiargus*; с. Суржинці (1966).**48. *Polyommatus dorylas* Denis & Schiffermueller, 1775**

Є–Х1: с. Зубрівка (12.07.1968).

49. *Polyommatus icarus* Rottemburg, 1775

ТП–У: с. Зубрівка (26.05.1968); ур. Бакота (16.07.2004); ур. Совий яр (16.07.2004); с. Китайгород (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).

50. *Polyommatus coridon* Poda, 1761

Є–Х1: с. Зіньківці (2.08.1968).

–. (*Polyommatus hispanus* Herrich-Schaeffer, 1852)Помилка у визначенні; вірогідно яскрава форма *P. coridon* або новоописаний вид (?) *P. podolicus* Роров, 1998: с. Зіньківці (3.06.1968, 2.08.1968); м. Кам'янець-Подільський (26.07.1968); с. Суржинці (5-6.07.1966); с. Зубрівка (18.05.1968, 26.05.1968); с. Кадиївці (8.07.1963).**51. *Polyommatus bellargus* Rottemburg, 1775**

СП–Х1: с. Цвиклівці (17.07.2004).

52. *Polyommatus daphnis* Denis et Schiffermueller, 1775

СП–Х1: с. Зубрівка (7.07.1961); с. Зіньківці (1961, 1967); ур. Бакота (16.07.2004); ур. Совий яр (16.07.2004); с. Китайгород (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).

53. *Polyommatus thersites* Cantener, 1834

ЗП–Х1: Кам'янець-Подільський р-н (1968, 1969); с. Цвиклівці (17.07.2004).

–. (*Polyommatus escheri* Huebner, 1819)

Вірогідно помилка у визначенні; Кам'янець-Подільський р-н (1965, 1968).

Родина *NYMPHALIDAE* Swainson, 1827**54. *Apatura iris* Linnaeus, 1758**

ЄС–М2: с. Довжок (16.07.1979); с. Лисогірка (13.06.2001).

55. *Apatura ilia* Denis et Schiffermueller, 1775

ЄС–М2: с. Довжок (10.07.1963); с. Лисогірка (2.06.2001).

56. *Limenitis camilla* Linnaeus, 1764

ТП–М2: с. Цибулівка (15.07.1967); с. Довжок (9.06.1968).

57. *Neptis sappho* Pallas, 1771

ЄС–Х2: с. Зубрівка (10.07.1966); с. Цибулівка (20.08.1967); ур. Совий яр (21.04.1968); с. Довжок (16.07.1971).

58. *Neptis rivularis* Scopoli, 1763

ЄС–М2: с. Цибулівка (20.08.1967).

59. *Nymphalis polychloros* Linnaeus, 1758

ЗП–М2: с. Панівці (5.04.1968).

60. *Nymphalis xanthomelas* Esper, 1781

ЄС–М2: м. Кам'янець-Подільський (6.08.1955).

61. *Nymphalis l-album* Esper, 1781

ЄС–М2: смт Стара Ушиця (16.08.1969).

62. *Nymphalis antiopa* Linnaeus, 1758

Г–М2: с. Довжок (19.08.1979).

- 63. *Inachis io*** Linnaeus, 1758
ТП–У: м. Кам'янець-Подільський (5.04.1968); с. Довжок (5.09.1981); с. Устя (17.07.2004).
- 64. *Aglais urticae*** Linnaeus, 1758
ТП–У: с. Колубаївці (29.03.1968); с. Довжок (14.07.1968, 12.08.1980).
- 65. *Vanessa atalanta*** Linnaeus, 1758
Г–У: м. Кам'янець-Подільський (4.08.1969); с. Довжок (5.09.1981).
- 66. *Vanessa cardui*** Linnaeus, 1758
СК–У: м. Кам'янець-Подільський (6.08.1955); с. Довжок (7.07.1978); с. Вербка (15.07.2004); с. Цвиклівці (17.07.2004).
- 67. *Polygonia c-album*** Linnaeus, 1758
ТП–М1: с. Довжок (18.04.1967, 14.06.1981); с. Колубаївці (1968); с. Гуменці (2.06.2001).
- 68. *Araschnia levana*** Linnaeus, 1758
ТП–М1: ур. Совий яр (3.08.1967); с. Довжок (5.06.1980).
- 69. *Argynnis paphia*** Linnaeus, 1758
ТП–М2: Кам'янець-Подільський р-н (30.07.1965); с. Гуменці (10.06.2001); с. Цибулівка (20.06.2001); ур. Совий яр (16.07.2004).
- 70. *Argynnis aglaja*** Linnaeus, 1758
ТП–М1: с. Довжок (20.07.1979, 16.07.1981); ур. Совий яр (16.07.2004).
- 71. *Argynnis adippe*** Denis et Schiffermueller, 1775
ТП–М1: с. Довжок (10.08.1966).
- 72. *Argynnis niobe*** Linnaeus, 1758
ТП–М1: с. Довжок (10.08.1966, 16.07.1979).
- 73. *Argynnis pandora*** Denis & Schiffermueller, 1775
СМ–Х2: с. Довжок (10.08.1968).
- 74. *Issoria lathonia*** Linnaeus, 1758
ЗП–У: с. Довжок (18.07.1967); ур. Совий яр (16.07.2004).
- 75. *Boloria dia*** Linnaeus, 1767
ЄС–Х2: с. Вербка (15.07.2004); ур. Бакота (16.07.2004); с. Цвиклівці (17.07.2004).
–. (*Boloria aquilonaris* Stichel, 1908)
Вірогідно помилка у визначенні; в каталозі колекції наведена під назвою "*Melitaea arsilache*" (?); с. Панівці (7.08.1966).
- 76. *Melitaea didyma*** Esper, 1779
ЗП–Х1: Кам'янець-Подільський р-н (26.07.1968); с. Довжок (16.07.1979); ур. Совий яр (16.07.2004); с. Цвиклівці (17.07.2004); с. Устя (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
- 77. *Melitaea phoebe*** Denis & Schiffermueller, 1775
ТП–Х2: с. Довжок (23.08.1969).
- 78. *Melitaea athalia*** Rottemburg, 1775
ТП–М1: с. Зубрівка (20.04.1968); ? – дата сумнівна; ур. Совий яр (16.07.2004); с. Китайгород (17.07.2004).
- 79. *Melitaea aurelia*** Nickerl, 1850
ЗП–Х1: с. Зубрівка (11.08.1966); ур. Совий яр (16.07.2004); с. Цвиклівці (17.07.2004); с. Устя (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
- 80. *Melitaea britomartis*** Assmann, 1847
ЄС–Х2: ур. Совий яр (16.07.2004).
- 81. *Melanargia galathea*** Linnaeus, 1758
ЗП–М1: с. Зіньківці (26.06.1967); с. Довжок (18.07.1978); с. Вербка (15.07.2004); ур. Бакота (16.07.2004); ур. Совий яр (16.07.2004); с. Цвиклівці (17.07.2004); с. Устя (17.07.2004); с. Китайгород (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).

- 82. *Hipparchia fagi*** Scopoli, 1763 [= *hermione* auct., nec Linnaeus, 1764]
Є–Х2: с. Врублівці (20.07.1967); с. Субич (18.07.2004); с. Демшин (18.07.2004).
- (83). *Brintesia circe*** Fabricius, 1775
СМ–Х2: (1970–80; Г.І. Ференц).
- (84). *Chazara briseis*** Linnaeus, 1764
СМ–Х1: (1970–80; Г.І. Ференц).
- 85. *Minois dryas*** Scopoli, 1763
ЄС–НХ: с. Довжок (15.06.1968 – дата сумнівна); ур. Бакота (16.07.2004); с. Китайгород (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
- (86). *Erebia ligea*** Linnaeus, 1758
ЄС–АМ: ур. Совий яр (2.08.1970).
- 87. *Maniola jurtina*** Linnaeus, 1758
ЗП–У: с. Довжок (1961, 20.05.1963); с. Вербка (15.07.2004); ур. Бакота (16.07.2004); ур. Совий яр (16.07.2004); с. Цвиклівці (17.07.2004); с. Устя (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
- (88). *Hyponephele lupinus*** Costa, 1836
СМ–Х1: с. Довжок (9.07.1970).
- 89. *Aphantopus hyperantus*** Linnaeus, 1758
ТП–У: с. Довжок (12.07.1964); с. Вербка (15.07.2004); ур. Бакота (16.07.2004); ур. Совий яр (16.07.2004); с. Устя (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
- 90. *Coenonympha pamphilus*** Linnaeus, 1758
ТП–У: с. Врублівці (20.07.1964); с. Суржинці (19.07.1967); с. Довжок (6.09.1968); с. Вербка (15.07.2004); ур. Бакота (16.07.2004); ур. Совий яр (16.07.2004); с. Цвиклівці (17.07.2004); с. Устя (17.07.2004); с. Субич (18.07.2004).
- 91. *Coenonympha tullia*** Mueller, 1764
Г–Т: с. Довжок (20.06.1968); с. Рудка (20.06.1968).
- 92. *Coenonympha hero*** Linnaeus, 1761
ЄС–Н: с. Довжок (20.06.1968).
- 93. *Coenonympha arcania*** Linnaeus, 1761
ЗП–М1: с. Суржинці (19-23.07.1967); ур. Бакота (16.07.2004).
- 94. *Pararge aegeria*** Linnaeus, 1758
ЗП–М2: ур. Совий яр (11.04.1968); с. Довжок (16.06.1974).
- 95. *Lasiommata megera*** Linnaeus, 1767
ЗП–Х1: ур. Совий яр (1968).
- 96. *Lasiommata maera*** Linnaeus, 1758
ЗП–М1: ур. Совий яр (1968).
- 97. *Lopinga achine*** Scopoli, 1763
ЄС–М2: м. Кам'янець-Подільський (1964); с. Довжок (18.06.1967).

Родина *HESPERIIDAE* Latreille, 1809

- 98. *Erynnis tages*** Linnaeus, 1758
ЄС–Х1: Кам'янець-Подільський р-н (1968).
- 99. *Carcharodus alceae*** Esper, 1780
ЗП–Х1: с. Цибулівка (12.04.1968).
- 100. *Pyrgus malvae*** Linnaeus, 1758
ТП–М1: ур. Совий яр (16.04.1968); с. Цибулівка (12.04.1968).
- 101. *Pyrgus fritillarius*** Poda, 1761 [= *carthami* Huebner, 1819]
ЗП–Х1: Кам'янець-Подільський р-н (1968); ур. Бакота (16.07.2004); с. Цвиклівці (17.07.2004).
- 102. *Pyrgus serratulae*** Rambur, 1839
ЄС–Х1: с. Цибулівка (12.04.1968).

–. (*Pyrgus centaureae* Rambur, 1839)

Очевидна помилка у визначенні; ур. Совий яр (1968).

103. *Thymelicus lineola* Ochsenheimer, 1808

Г–U: с. Вербка (15.07.2004); ур. Бакота (16.07.2004); ур. Совий яр (16.07.2004).

104. *Hesperia comma* Linnaeus, 1758

Г–X1: (1970–80; Г.І. Ференц).

105. *Ochlodes sylvanus* Esper, 1777 [= *venatus* auct., nec Bremer & Grey, 1852; = *faunus* Turati, 1901]

ТП–U: с. Довжок (1968); ур. Бакота (16.07.2004).

Обговорення результатів

Отже, з початку 1960-х років на території НПП “Подільські Товтри” було відзначено 105 видів денних метеликів. Наявність 7-ми з них вимагає підтвердження: *Aricia allous*, *Hyponphele lupinus* – через значну подібність із більш поширеними близькими видами (*Aricia agestis*, *Hyponphele lycaon*) і, відповідно, можливі помилки у визначенні; *Aricia anteros*, *Vacciniina optilete*, *Erebia ligea* – через значну віддаленість території парку від меж ареалів означених видів; *Brintesia circe*, *Chazara briseis* – через відсутність точних вказівок на місця знахідок (в списку порядкові номери цих видів закриті в дужках). Факт мешкання в “Подільських Товтрах” решти 98 видів загалом сумнівів не викликає, а 35 з них були виявлені й під час власних досліджень авторів у 2004 р., причому 8 видів не фігурували в списках колекцій, зібраних раніше. Цікаво, що серед останніх поряд із відносно рідкісними чи “маловідомими” видами (*Colias alfacariensis*, *Cupido decoloratus*, *Glaucopsyche alexis*, *Melitaea britomartis*) виявились і досить звичайні в лісостеповій зоні загалом *Cupido argiades*, *Polyommatus bellargus*, *Boloria dia*, *Thymelicus lineola*. Крім того, для території парку до сьогодні не маємо даних щодо трапляння “звичайних” і широко розповсюджених видів, зокрема *Lycaena virgaureae* Linnaeus, 1758, *Callophrys rubi* Linnaeus, 1758, *Plebejus argyrognomon* Bergstraesser, 1779, *Boloria selene* Denis & Schiffermueller, 1775, *B. euphrosyne* Linnaeus, 1758, *Hipparchia semele* Linnaeus, 1758, *Erebia medusa* Denis & Schiffermueller, 1775, *Coenonympha glycerion* Borkhausen, 1788, *Carterocephalus palaemon* Pallas, 1771, *Thymelicus flavus* Brunnich, 1763, та ін.

З іншого боку, в етикеткових даних колекцій, зібраних у 1960-80-х рр. натрапляємо на численні очевидні помилки у визначенні (в списку наведені без порядкових номерів). Таким чином, до видового складу фауни парку “потрапили” ендеміки Піренейського півострова *Cupido lorquini*, *Aricia cramera*, *Polyommatus hispanus*, сахаро-сіндські види *Zizeeria knysna* та *Freyeria trochylus*, балканські ендеміки *Kretania psylorita* і *Cyaniris helena*, циркумполярний *Pyrgus centaureae*, атланти-середземноморський *Polyommatus escheri*. Останній вид став “фантомним” для фауни колишнього СРСР, потрапивши до фундаментального каталога Ю.П. Коршунова [4] із вказівкою “юго-запад Европейской части”. Поряд із висновком про поверховість визначення, такі помилки наводять на думку, що в районі досліджень, вірогідно, мешкають специфічні локальні форми окремих видів, і не виключена можливість знахідок нових для фауни України видів денних метеликів.

Виразну регіональну специфіку фауни денних метеликів НПП “Подільські Товтри” демонструє порівняння її ареалогічної та екологічної структури із

структурою фауни іншого співрозмірного за площею (115 тис. га) району Волино-Поділля – Українського Розточчя (таблиця).

Таблиця

Структура видового складу фаун НПП “Подільські Товтри” та Українського Розточчя

Структурні одиниці	Розточчя*		Подільські Товтри	
	к-сть видів	% участі	к-сть видів	% участі
Типи ареалів				
Субкосмополітний (СК)	2	1,6	2	1,9
Голарктичний (Г)	12	9,7	9	8,6
Транспалеарктичний (ТП)	37	29,8	33	31,4
Західнопалеарктичний (ЗП)	29	23,4	26	24,8
Європейсько-сибірський (ЄС)	32	25,8	20	19,0
Європейський (Є)	7	5,6	4	3,8
Середземноморський (СМ)	–	–	4	3,8
Середземноморсько-понтійський (СП)	5	4,0	6	5,7
Балкано-передньоазійський (ПА)	–	–	1	1,0
Екологічні групи				
Евритопна (U)	19	15,3	19	18,1
Лісо-лучна (M1)	29	23,4	18	17,1
Лісова (M2)	17	13,7	16	15,2
Степова (X1)	22	17,7	25	23,8
Лісостепова (X2)	14	11,3	13	12,4
Лучно-болотна (H)	8	6,5	4	3,8
Торфово-болотна (T)	6	4,8	2	1,9
Лучно-болотно-степова (HX)	8	6,5	5	4,8
Гірська лісо-лучна (AM)	–	–	1	1,0
Гірська степова (AX)	1	0,8	2	1,9
Разом:	124	100,0	105	100,0

* [1–3]

Як видно з наведеної таблиці, у фауні денних метеликів НПП “Подільські Товтри” порівняно з Розточчям помітно менша участь європейських та європейсько-сибірських видів (разом 22,8 проти 31,4% відповідно), зате більша – середземноморських, середземноморсько-понтійських і балкано-передньоазійських (разом 10,5 проти 4,0% відповідно). Види з середземноморським та балкано-передньоазійським типом ареалу взагалі відсутні в фауні Розточчя. Розподіл видового складу за екологічними групами показує значно менші частки видів мезофільного (M1, M2, AM; 33,3 проти 37,1% у фауні Розточчя) та гігрофільного комплексів (H, T, HX; 10,5 проти 17,8% відповідно), зате більші – видів ксерофільного комплексу (X1, X2, AX; 38,1 проти 29,8% відповідно). Такі відмінності в структурі видового складу загалом відображають специфіку ґрунтово-кліматичних умов району Кам’янецького Придністров’я.

Висновки

На сьогодні фауна денних метеликів НПП “Подільські Товтри” вивчена недостатньо і фрагментарно. Тут можна очікувати знахідок ще принаймні 10–20 видів, серед яких не виключені й нові для фауни України. Особливо це стосується видів середземноморського походження, які на Волино-Поділлі перебувають на північній межі ареалів, зокрема мешканців ксеротермних лісостепових і степових біотопів. Зважаючи на індикаторну роль денних метеликів для вивчення процесів трансформації природних екосистем [12], з’ясування видового складу їх фауни слід уважати одним з першочергових завдань інвентаризації фауни безхребетних “Подільських Товтр”.

1. Канарський Ю.В. Фауна денних лускокрилих (*Lepidoptera: Papilionoidea, Hesperioidea*) природного заповідника “Розточчя” // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. “Розточанський збір – 2000” (с. Старичі Яворівського р-ну Львівської обл., 17-18 лист. 2000 р.). – Львів: Меркантор, 2001. – кн. 2. – С. 124-128.
2. Канарський Ю.В. Екологічна класифікація денних лускокрилих (*Lepidoptera, Papilionoidea*) // Наукові основи збереження біотичної різноманітності. Темат. зб. – Вип. 5, 2003. – Львів: Ліга-Прес, 2004. – С. 232-237.
3. Канарський Ю.В. Класифікація біотопів денних лускокрилих (*Lepidoptera, Diurna*) та оцінка репрезентативності їх видового складу // Наук. зап. Держ. природозн. музею. – Львів, 2004. – **19**. – С. 139-148.
4. Коршунов Ю.П. Каталог булавоусях чешуекрылых фауны СССР. – Энтотом.обозрение. – 1972. – 51 (1): С. 136-154; 51 (2): С. 352-368.
5. Літопис природи НПП “Подільські Товтри” 1997 року. – Т. 1. – Кам’янець-Подільський, 1998.
6. Природа Хмельницької області / Під ред. К.І. Геренчука. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1980. – 152 с.
7. Тушин А., Раевский Н. Материалы к фауне *Lepidoptera* Подольской губернии // Зап. общ-ва Подольскихъ естествоиспытат. и любит. природы. – Т. 3. – Каменец-Подольский, 1915. – С. 71-86.
8. Belke G. Rys hystoryi naturalnej Kamienca Podolskiego. – Warszawa: Drukarnia gazety codziennej, 1859. – 114 s.
9. Beneš, J., Konvička, M. (ed) Butterflies of the Czech Republic: Distribution and conservation. – vol. I, II. – Praha: SOM, 2002. – 857 p.
10. Gorbunov, P. Y. The butterflies of Russia: classification, genitalia, keys for identification (*Lepidoptera: Hesperioidea and Papilionoidea*). – Ecaternburg: Thesis, 2001. – 320 p.
11. Higgins L.G., Riley N.D. A Field Guide to the Butterflies of Britain and Europe. – London: Collins, 1980. – 384 p.
12. Kudrna, O. (ed) Butterflies of Europe. Vol.8: Aspects of the Conservation of Butterflies in Europe. – Wiesbaden: AULA-Verlag, 1986. – 325 p.

¹ Кам’янець-Подільський державний університет

² Інститут екології Карпат НАН України, Львів